

Nr 934

Av herr Kellgren, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82, angående provisoriska åtgärder för forskarutbildning, forskarhandledning m. m.

I 1963 års forskarutrednings förslag till provisoriska förstärkningsanordningar för högstadiet föreslås att licentiand- och doktorandstipendier skall efter särskild ansökan i varje enskilt fall medges utgå även under månaderna juni, juli och augusti. Forskarutredningen motiverar detta med att studier för högre examina icke behöver vara knutna till det akademiska läsåret och att avhandlingsarbetet i många ämnen med fördel kan bedrivas under sommarmånaderna då belastningen på institutionslokalerna är ringa. Utredningen påpekar också att tillgången på feriearbete numera är begränsad och att denna möjlighet till nödvändig inkomst under ferierna sålunda avtagit. Dessutom finner utredningen det icke heller tillfredsställande att licentiander och doktorander skall behöva avsätta dyrbar utbildningstid till att delta i konkurrensen om sådana arbeten. Resultatet av utredningens förslag förutsättes bli en snabbare examination av licentiander och doktorander.

Trots att ingen remissinstans avvisat detta förslag avslås det i proposition nr 82 under hänvisning till att vid de experimentella ämnena ett stort antal licentiander och doktorander innehar assistent- och amanuens tjänster, och att dessa sannolikt icke, på grund av möjligheten att inneha stipendium även under sommarmånaderna, skulle lämna sina tjänster för att som licentiand- och doktorandstipendiater snabbare nå fram till examen. Inte heller anses att de som nu innehar licentiand- och doktorandstipendium såsom en följd av genomförandet av utredningens förslag väsentligt skulle öka sin studieinsats per läsår.

Vad i propositionen anföres om assistenter och amanuenser finner jag icke äga relevans i denna fråga. Forskarutredningen har icke föreslagit någon utökning av antalet licentiand- och doktorandstipendier utan endast att de skall kunna utgå under längre tid per år. Om assistenter och amanuenser lämnade sina tjänster för att utnyttja de föreslagna stipendieförmånerna skulle detta således inte medföra att antalet stipendiater ökade utan endast att konkurrensen om nu förefintliga stipendier hårdnade ytterligare. Dessutom medför assistent- och amanuens tjänst i de flesta fall, att arbetsplats kan erhållas vid institutionen, och då lönen för sådan tjänst ut-

går över hela året har studerande med dylik befattning stora möjligheter att utnyttja sommarmånaderna för studier, d. v. s. den tid då institutioner och bibliotek är minst belastade av lågstadiestuderande.

Konklusionen beträffande licentiand- och doktorandstipendiaterna i övrigt är icke på något vis underbyggd. I likhet med vad forskarutredningen framför är det alldeles uppenbart att de tre månaders avbrott i studierna som stipendierna tvingas till på grund av att de icke får stipendium över sommaren väsentligt försvårar en snabb genomgång av utbildningen. I synnerhet är detta fallet om feriearbetet varit av helt annan karaktär än studiernas inriktning, eftersom då vid läsårets början en viss tids omställning till vetenskapligt arbete är nödvändig. Till detta kommer vidare att de studerande på högstadiet ej kan utnyttja de resurser som institutionerna har i form av teknisk utrustning och arbetsplatser den tid då dessa är friställda från lågstadieundervisningen och icke heller används till andra ändamål. I stället måste licentiander och doktorander under terminerna stå i kö för att få tillgång till litteratur, arbetsplatser och nödvändig apparatur av olika slag. Dessa sakernas tillstånd måste betecknas som ett onödigt slöseri med de medel statsmakten investerar i den högre utbildningen. Vad här anförts talar enligt min mening för att doktorand- och licentiandstipendiaterna i väsentlig utsträckning skulle utnyttja sommaren till studier om de erhöi stipendium under denna tid.

Till samma slutsats leder det förhållandet att de studerande som här beröres i allmänhet befinner sig i åldersgruppen 26—35 år. De har till övervägande del familj och sålunda försörjningsplikt. Stipendierna medför inga sociala förmåner i form av ATP eller sjukförsäkring. Det är sålunda självklart att personer i sådana belägenheter helst av allt önskar fullfölja sin utbildning så snabbt som möjligt för att få sin och familjens ekonomi tryggad. Varje studieavbrott innebär för dem att otryggheten förlänges. Forskarutredningens förslag skulle om det genomfördes sannolikt leda till att licentiand- och doktorandstipendierna genom studier under somrarna snabbare uppnådde sin examen. Detta medför att studietiden i läsår räknat avkortas för doktorander, vilkas stipendium utgår under tre år, med nio månader och för licentiander, vilkas stipendier utgår under två år, med 6 månader. Resultatet blir dels att omsättningen på stipendierna påskyndas, eftersom de utdelas per läsår, vilket medför att fler studerande kommer i åtnjutande av dem och dels att den nuvarande och synnerligen besvärande bristen på lektorer för gymnasier och forskare för industriens och näringslivets ändamål kan avhjälpas snabbare genom att studietiden i kalenderår räknat avkortas.

Det synes mig fullt klart att forskarutredningens förslag innebär en både ur samhällets och den enskilde forskarens synvinkel nödvändig reformering av högstadiestudierna. Jag vill därför tillstyrka att licentiander och doktorander efter motiverad ansökan i varje särskilt fall skall erhålla stipen-

dium de sommarmånader de bedriver studier och att stipendiet därvid skall utgå med samma månatliga belopp som för närvarande. Sådan ansökan bör också vara tillstyrkt av stipendieinspektör, d. v. s. den professor under vars ledning studierna bedrivs.

För att ovannämnda förslag skall kunna genomföras fordras dock en förstärkning av anslaget till stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier. Detta föreslås i årets statsverksproposition bilaga 10:262 till 6 716 000 kr. Därav står till universitetskanslerns disposition 931 000 kr. vilka i detta sammanhang kan frånräknas den totala summan. Det resterande beloppet 5 785 000 kr. skulle, om samtliga stipendiater ansökte om stipendium över hela sommaren, behöva uppräknas med en tredjedel. Emellertid torde man icke kunna räkna med en hundraprocentig efterfrågan och inte heller att alla som ansöker om stipendium över sommarmånaderna begär för hela tre månader. Jag finner därför att en höjning av anslaget med 1 500 000 kr. för nästa budgetår skulle vara tillräcklig.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs,

att riksdagen vid behandling av proposition nr 82 måtte besluta att doktorand- och licentiestipendierna efter särskild framställning av stipendiaten skall utgå med samma månatliga belopp jämväl de sommarmånader vederbörande avser att bedriva studier samt att för täckande av de kostnader förslaget medför anslaget till stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier uppräknas med 1 500 000 kr.

Stockholm den 17 april 1964

Nils Kellgren
